

BORGEN VID NÄS

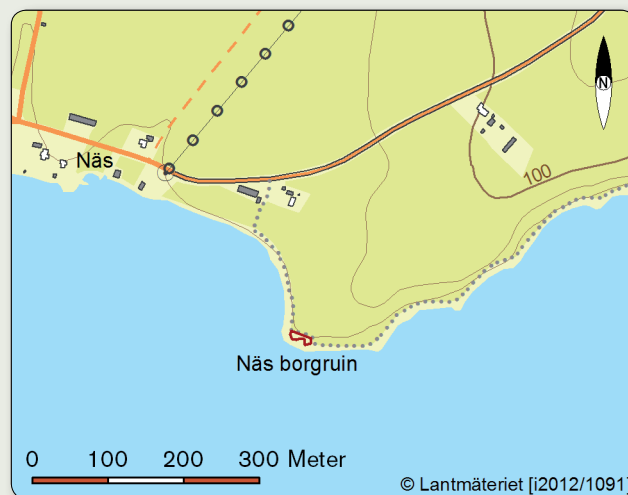
Ute på Visingsös sydöstra udde ligger ruinerna efter en av Sveriges äldsta icke-kyrkliga stenbyggnader. Borgen dateras till 1100-talets första hälft och byggdes antagligen på initiativ av kung Sverker den äldre eller hans son Karl Sverkersson. De tillhörde den Sverkerska ätten, som ägde mycket mark på Visingsö. Detta var kanske en anledning till att borgen byggdes på ön. Men läget var också strategiskt eftersom man kunde ha god uppsikt över sjöfarten i denna del av Vättern. Att bygga en borg var också ett sätt att manifesteras sin status och maktställning.

Vid tiden för borgbyggandet rasade en kamp om kungamakten i Sverige. Stridande parter var den Sverkerska ätten från Östergötland och den Erikska ätten från Västergötland. Under 1100- och 1200-talen "turades" de om att vara i maktställning och använde borgen som residens vid särskilda tillfällen. Flera av landets kungar dog också på ön: Karl Sverkersson 1167, Erik Knutsson 1216 och Sverker den yngre 1222. Även Magnus Ladulås dog här och han blev den siste kungen på borgen. Efter hans död 1290 bröt inbördeskrig ut mellan hans söner och det var i samband med striderna år 1318 som borgen anfölls och förstördes.

I början av 1900-talet undersöktes och restaurerades det som fanns kvar av borgen. Den består av ett runt torn och ett kvadratisk torn som användes som bostad. Mellan tornen finns en mur efter en salsbyggnad. Bostadstornets bottenvåning har kupolvalv och användes antagligen som förråd. Andra våningen var borgherrens privata rum och i det fanns en toalett. Detta visar den latrinränna som kan ses på murens utsida. Hur resten av borgen såg ut är okänt eftersom det mesta eroderat ut i sjön. Genom dykningar och begränsade arkeologiska undersökningar vet vi att medeltida bryggor fanns väster om borgen och viss bebyggelse framför den. Däremot tycks det ha saknats palissader eller vallgravar.

En vikt utformad som en häst av brons har hittats av dykare nära borgen. Foto Jönköpings läns museum.

SMULTRONSTÄLLE 60

HITTA HIT

Från hamnen på Visingsö: Följ Hamnvägen förbi Brahekyrkan och upp till den nord-sydgående huvudvägen. Följ skyltarna söderut mot Näs ca 5 km och parkera vid ladugården. Följ stigen i riktning mot borgen ca 250 m.

Koordinater:
N 6428717/ E 458096
(SWEREF 99 TM) // N 57°
59' 53,10", E 14° 17' 27,95"
(WGS84)

Borgruinen vid Näs från sjösidan. Foto Jönköpings läns museum.

JÖNKÖPINGS LÄNS
MUSEUM

036-30 18 00 • www.jkpglm.se

SMULTRONSTÄLLEN

Ute i landskapet finns massor att upptäcka! Läns museet presenterar här smakprov på sevärdheter i Jönköpings län med utgångspunkt i kulturmiljöer och kulturarv.

Här finns välkända kulturminnesmärken såsom Habo kyrka och domarringarna i Smålandsstenar, men också mer okända pärlor såsom flottningsslämnarna i Valån och Stengårdshults kyrka. I länet finner vi många spår efter forna tiders människor och verksamheter, allt ifrån slott- och herresäten till övergivna vägbanor och odlingsrösen i skogsmark.

Vår tanke med Smultronställen är att det ska locka till utflykter i kulturlandskapet – där finns vår historia, som tar sig olika uttryck i den fysiska miljön. Det är ett arv värt att uppleva och värna. Under rubriken Smultronställen kommer vi allteftersom fylla på med ännu fler sevärdheter, både för länsbor och långväga besökare. Ju fler som upptäcker dessa pärlor, desto större möjlighet att de bevaras för framtiden.

FAKTA

I Jönköpings län finns över 40 000 registrerade fornlämningar, 87 riksintressanta kulturmiljöer, närmare 130 byggnadsminnen, ungefär 150 kyrkor, 100-talet hembygdsgränder med samlad äldre bebyggelse, ett stort antal industrihistoriska miljöer samt två kulturresevat. Därtill finns också ett stort antal kulturmiljöer med bevarandevärd bebyggelse. En del av dessa kan man få information om via länsstyrelsens och kommunernas hemsidor. Man kan även hitta beskrivningar via de olika hembygdsföreningarnas respektive sidor.

BRA ATT VETA

Tillgängligheten till de olika smultronställena varierar. En del är välskyltade, enkelt tillgängliga och uppfyller krav på parkeringsplatser etc. Andra kräver mer av besökaren, kanske behöver man gå en längre sträcka för att nå sitt mål, ibland är det snårig skog och väl framme möts man kanske av en trasig skylt (om det ens funnits någon). Platserna bär dock alltid på en spännande och intressant historia.

Notera också att många av de kulturhistoriska byggnaderna är privatägda och endast tillgängliga för exteriör beskådan. Respektera privat tomtmark. Många kyrkor är öppna sommartid. Under andra tider på året brukar man kunna kontakta kyrkvaktmästaren som öppnar upp.

